

NOVE PRIDOBITVE NEW ACQUISITIONS

DIGITALIZACIJA FOTOGRAFSKE ZBIRKE PETRA NAGLIČA

401

Februarja 2012 je bil v tedniku Družina objavljen članek¹ o amaterskem fotografu Petru Nagliču, ki je s fotografskim aparatom med drugim zabeležil prvo vseslovensko romanje v Sveto deželo leta 1910. Članek je v Slovenskem etnografskem muzeju vzbudil pozornost in stopili smo v stik z Nagličevim vnukom Matjažem Šporarjem, lastnikom in promotorjem fotografske zbirke Petra Nagliča. Z njim smo se dogovorili, da bomo pripravili pregledno fotografsko razstavo Nagličevega gradiva. V ta namen smo do maja 2013 skoraj v celoti digitalizirali njegovo zbirko negativov. Dogovorili smo se tudi, da lahko celotno digitalno zbirko uvrstimo v fototeko SEM in jo uporabljamo v znanstvene in raziskovalne namene. Razstava z naslovom *Od domačega praga do Jeruzalema* je bila na ogled od začetka julija 2013 do konca januarja 2014 v razstavnih prostorih SEM.²

Kdo je bil Peter Naglič?

Peter Naglič se je rodil leta 1883 v Šmarci pri Kamniku v družini, ki se je že dve generaciji ukvarjala s ščetarsko obrtjo³. Tudi sam se je v Gradcu izšolal za ščetarskega mojstra in se kot najstarejši sin pripravljal za nadaljevanje družinske obrti. Po očetovi smrti leta 1922 sta skupaj z bratom Karlom prevzela obrt in podjetje preimenovala v Tovarna Brata Naglič. V dobrih dvajsetih letih je njuno podjetje postalo eno izmed vodilnih v ščetarski panogi na tedanjem slovenskem področju. Peter je bil zanimiv in vsestranski človek, ki se je udeleževal na raznih področjih. Bil je član kulturno-prosvetnega in kmetijskega društva v Šmarci, aktiven je bil v telovadnem društvu Orel, zelo rad je hodil v hribe, kot zelo veren človek se je pogosto udeleževal romanj v bližnje kraje pa vse do Jeruzalema. Ljubiteljsko se je ukvarjal s petrografijo – zbiral je kamnine s svojih

¹ Andrej Praznik: Sveta dežela se je skrivala na podstrešju. Družina, 5. 2. 2012.

² Več o razstavi v prispevku A. Dularja v isti številki Etnologa.

³ V vsej literaturi, ki govori o Petru Nagliču, je zapisano, da je bil začetnik družinske tradicije Petrov oče Jožef Naglič. Vendar je iz arhivskih virov razvidno, da je bil že Petrov ded Egidij Naglič leta 1874 kot ščetar vpisan v registru obrtnikov za kamniško okrožje (Zgodovinski arhiv Ljubljana, Zbornice in združenja, Zadruga raznih obrti, Kamnik).

potovanj in izletov, zanimalo ga je vse, kar je dišalo po tehniki, predvsem pa je bila njegov najljubši konjiček in strast fotografija, ki ji je nedvomno posvetil največ svojega prostega časa. Imel je srečo, da je bil rojen ravno v obdobju, ko je s tovarniško izdelanimi suhimi fotografskimi ploščami po letu 1880 v fotografiji nastopilo novo obdobje. Fotografiranje je postalo lažje, cenejše in hitrejše, kar je povečalo dostopnost širšemu krogu tehničnih navdušencev in k fotografiranju privabilo številne amaterje⁴. Čeprav je bil amaterski fotograf, je v svojem začetnem fotografskem obdobju precej fotografiral po naročilu in fotografije tudi prodajal, vendar se s fotografijo ni nikoli preživljal, njegov primarni vir za preživetje je vedno bilo ščetarstvo.

402

Fotografska zbirka Petra Nagliča

Fotografska zbirka Petra Nagliča šteje preko 10.000 steklenih in celuloidnih negativov ter njim pripadajočih pozitivov, ki so nastali med letoma 1899 in 1959. Nagličeva najstarejša znana fotografija je hkrati tudi njegova najzgodnejša upodobitev, saj gre za avtoportret s pripisano letnico 1899. Fotografije je lepil na kartone, jih sistematično urejal v tematske albume in zgibanke⁵ ter jim pripisal pripadajoče podatke. Velika večina zbirke Petra Nagliča je dokumentirana, saj je avtor vodil zgledno evidenco posameznih posnetkov. Beležil je kraj in čas fotografiranja ter opisal vsebino. Poleg fotografske dokumentacije so za določena leta ohranjeni tudi njegovi osebni dnevniki in koledarji, s pomočjo katerih lahko rekonstruiramo nekatere manjkajoče podatke. Pogosto je na fotografije dopisoval tudi lastne komentarje, s čimer je fotografijam dodal še dodaten osebni pogled oziroma pečat. Med letoma 1900 in 1930 je fotografiral na steklene negative; 661 steklenih negativov je popisal v Seznamu negativov 1900–1930, kjer je vsakemu negativu določil zaporedno številko in napisal pripadajoče podatke. Negative je uredil po škatlah glede na tematiko in ne po časovnem zaporedju. Številke posnetkov za posamezno škatlo je določil vnaprej in jih včasih niti ni zapolnil do konca, zato je v popisu ostalo prazno mesto. Zaradi tega je prišlo do neujemanja v končni zaporedni številki in dejanskem številu posnetkov. Poleg omenjenih negativov pa je ohranjenih še 50 škatel s 746 steklenimi negativi, ki niso popisani, a lahko predvidevamo, da gre ravno za tiste, za katere je v seznamu puščal prazna mesta. Če jih primerjamo z oštevilčenimi, lahko ugotovimo, da gre za podobne motive, iste osebe in včasih tudi iste situacije. Lahko sklepamo, da je Naglič delal izbor posnetkov izmed vseh posnetih in jih zaporedno oštevilčil “za nazaj”. K takemu sklepu nas lahko vodi tudi zgoraj omenjeno dejstvo, da so znotraj posameznih škatel, ki so urejene po tematiki (npr. društveno življenje, turiztika ...) posnetki, ki so nastali v različnih letih. Steklene plošče brez podatkov je pregledal Matjaz Šporar in na škatle napisal vsebino (portreti, stavbe, uniforme, mrličji ...).

⁴ Nataša Robežnik: Bogata kranjska fotografska zgodovina. V: Fotografija od Janeza Puharja do prve svetovne vojne. Kranj, 2008.

⁵ Zgibanke iz več posnetkov rečemo tudi leporetto.

Z letom 1931 pa je začel Naglič fotografirati na celuloidne filme⁶. Ohranjenih je 498 filmov s 7310 posnetki, ki jih je uredil po letih. Tako kot za steklene negative, je tudi za celuloidne filme vodil skrbno evidenco. Z zaporednimi številkami je oštevilčil posamezne filme in napisal seznam posnetkov. Ohranil se je le seznam posnetkov za leta 1937–1940, vendar lahko glede na njegovo sistematičnost sklepamo, da je obstajal tudi za obdobje med letoma 1931 in 1936, a se žal ni ohranil. Po letu 1940 je fotografiral precej manj, a je še vedno ohranjal stik s fotografijo. Ohranjenih je še okoli 150 filmov s preko 2000 posnetki brez vsakršnih podatkov, ki jih bo v prihodnosti še potrebno pregledati.

Tematsko lahko Nagličevo fotografijo v grobem razdelimo na portretno, krajinsko, arhitekturno in dokumentarno. Portretni fotografiji se je bolj posvečal v svojem zgodnjem obdobju, na začetku kar z improvizirano scensko postavitvijo pred fasado domače hiše. Kasneje si je na njenem podstrešju uredil atelje s stekleno streho, kar se lepo vidi na posnetku iz leta 1915. Pri portretiranju je začel uporabljati razna ozadja, ki mu jih je naslikal lokalni samouk, in rekvizite (stol, klop, mizo, ograjo, podstavek, vazo). V tem obdobju je portretiral tudi po naročilu in fotografije prodajal. V njegovem dnevniku iz leta 1910 večkrat zasledimo, da je šel fotografirat to ali ono družino, večkrat tudi pokojnike. Fotografije je lepil na kartone⁷, ki jih je dal natisniti s svojim imenom, za označevanje svojih fotografij pa je uporabljal tudi različne žige s svojim imenom. Uporabljal je vizitni, portretni in secesijski format.

Tudi s krajinsko fotografijo se je bolj ukvarjal v zgodnjem obdobju, ko je v objektiv ujel predvsem kraje in vedute kamniške okolice ter zabeležil svoje planinske izlete na Krvavec, Veliko planino, Kamniško sedlo, Jezersko, Škrlatico, Golico ...

Pri arhitekturni fotografiji številčno izstopajo predvsem notranji in zunanji posnetki cerkva in ostalih sakralnih objektov s področja celotne Slovenije ter posnetki gradbene prenove Ljubljane v tridesetih letih 20. stoletja. Fotografiral je betoniranje struge Ljubljance, gradnjo tramvajske proge, Nebotičnika, Dukičevih blokov, palače Slavija (današnji MNZ), Majerjeve palače, palače Bata (današnja Nama). Naredil je veliko posnetkov gradnje Plečnikovih stvaritev: Narodna in univerzitetna knjižnica, stadion za Bežigradom, Baragovo semenišče (današnji akademski kolegij), palača Vzajemne zavarovalnice (danes Zavarovalnica Triglav), Žale, ljubljanska tržnica, cerkev sv. Mihaela v Črni vasi, cerkev sv. Jožefa na Poljanah, cerkev Frančiška Asiškega v Šiški.

Veliko večino Nagličevih posnetkov pa lahko uvrstimo v dokumentarno fotografijo, s katero je beležil tako vsakdanje, kot tudi slovesne dogodke v ožji in širši okolici. Fotografiral je šege letnega in življenjskega kroga v svoji okolici,

⁶ Edina izjema so bili nitratni negativni velikosti 8 x 12 cm, ki jih je, najbrž zaradi manjše teže, uporabil pri dokumentiranju prvega vseslovenskega romanja v Sveto deželo že leta 1910.

⁷ Mirko Kambič: *Razvoj fotografije na Slovenskem od 1840 do 1918*. Kranj, 1977

društveno in družabno življenje v Šmarci in kamniški okolici⁸, vaje in nastope telovadnega društva Orel, nenavadne dogodke, kot sta izkopavanje mamuta v Nevljah ali pristanek letala na Mengeškem polju, cela serija fotografij pa je nastala v obdobju prve svetovne vojne, ki jo je preživel na Vrhniki in na Ljubljanskem gradu⁹. Podrobno je fotografiral širitev in gradnjo domačih obrtnih objektov ter delovne procese in razne faze ščetarske obrti. Velik del Nagličeve dokumentarne fotografije pa lahko posredno ali neposredno povežemo z verskim življenjem in krščansko tematiko; v mislih imamo predvsem številna romanja, razne cerkvene slovesnosti in kongrese, blagoslove, pogrebe cerkvenih dostojanstvenikov in še bi lahko naštevali.

404

V zbirki so ohranjeni tudi Nagličevi fotografski predmeti; fotoaparati, svetlomeri, bliskavice, filtri, stativ, laboratorijska oprema in razni fotografski prospekti ter literatura.

Digitalizacija zbirke

S skeniranjem zbirke smo začeli marca in ga končali do junija 2013. Najprej smo se lotili prve skupine 209 negativov romanja v Jeruzalem leta 1910. Ti so shranjeni v osmih škatlah in večinoma nitratni, nekaj pa je tudi steklenih negativov in diapozitivov, ki jih je Naglič najverjetneje preslikal iz originalov in so jih uporabili za predavanje s "skioptičnimi slikami"¹⁰. Nitratne negative je pritrdil v črne paspartuje, kamor je vstavil tudi opise posnetkov na pavspapirju. Posnetki so oštevilčeni z zaporednimi številkami, opisi posnetkov so natisnjeni na zunanji strani škatel, pripisal pa jim je tudi podatke za razvijanje. Negative velikosti 8 x 12 cm smo skenirali na 600 dpi, uporabili pa smo kar nosilec za film velikosti 10,1 x 12,7 cm, pri čemer ena stranica pač ni bila vpeta v nosilec.

Nadaljevali smo s skeniranjem druge skupine steklenih negativov, ki se deli na dva sklopa. Prvi sklop predstavljajo tisti, ki jih je uredil že Naglič sam, jih oštevilčil z zaporednimi številkami in opremil s podatki v popisu *Stekleni negativi 1900–1930*. V drugem sklopu pa so negativni, ki so neurejeni in brez vseh podatkov. Te je pregledal in sortiral v skupine Matjaž Šporar. Poimenovali smo jih sklop *razno*, datotekam dodali predpono RA ter jih oštevilčili s tekočimi številkami. Pri poimenovanju datotek moramo vedno paziti, da jim določimo enkratno ime, da v nobenem primeru ne more priti do njihove zamenjave in posledično zmede ali napak. Steklene negative smo skenirali na 600 dpi, za skeniranje pa smo naredili posebno masko iz kartona, da so bili negativni za malenkost dvignjeni od stekla skenerja. S tem smo se izognili Newtonovim krogom, ki nastanejo zaradi neposrednega stika steklenega negativa s steklom skenerja.

⁸ Fotografije iz Kamnika in okolice so bile leta 2009 predstavljene na razstavi *Skozi objektiv Petra Nagliča*, ki jo je pripravila mag. Zora Torkar iz Medobčinskega muzeja Kamnik.

⁹ Fotografije in dnevniški zapisi iz prve svetovne vojne so bili predstavljeni na razstavi *Moje življenje v svetovni vojni*, ki jo je pripravil mag. Blaž Vurnik iz MGML.

¹⁰ Predavanje je trajalo dve uri, uporabili so 84 fotografij, od tega 43 Nagličevih, prišlo pa je več kot 2.000 ljudi. Slovenec, 12. 11. 1910, leto XXXVIII, str. 3.

Tretjo, najboljšežnejšo skupino negativov pa predstavljajo posnetki velikosti 3 x 4 cm na celulojdnih trakovih v zvitkih, urejenih v škatlah po letih in oštevilčenih z zaporednimi številkami. Za obdobje med letoma 1937 in 1940 obstaja seznam posnetkov, v katerega je Naglič zapisoval podatke za prav vsak posamezen posnetek. Glede na njegovo sistematičnost lahko z veliko verjetnostjo sklepamo, da je obstajal tudi za leta 1931–1936, a se je žal izgubil. Ker pa je na vsak film napisal letnico, zaporedno številko in včasih tudi vsebino, je lahko Matjaž Šporar naredil seznam z vsebino posameznih filmov tudi za to obdobje. Negative na trakovih smo skenirali z ločljivostjo 1200 dpi. Nosilec za leica format v tem primeru ni bil primeren, zato smo jih položili kar neposredno na skener in prekrili s steklom, da so se poravnali. Vendar so se pri skeniranju zaradi neposrednega stika filma s steklom skenerja pojavili Newtonovi krogi, zato smo morali poiskati drugo rešitev. Naredili smo poseben nosilec, ki je film za malenkost dvignil od stekla, in tako odpravili težavo.

*

Za etnološko stroko je Nagličev fotografski opus nedvomno zelo pomemben, saj so njegove fotografije neprecenljiv vir za proučevanje lokalne zgodovine in življenja v okolici Kamnika v prvi polovici 20. stoletja. Pomembne so tudi za proučevanje razvoja ščetarske obrti v obdobju med obema vojnoma in za raziskovalce sakralne arhitekturne dediščine s celotnega območja Slovenije v prvi polovici 20. stoletja. S fotografskim aparatom pa je Naglič zabeležil tudi spreminjanje ljubljanskih ulic in večje gradbene posege ter ovekovečil številne druge pomembnejše dogodke.

Predvsem pa so Nagličeve fotografije za stroko dragocene zato, ker so zgljedno dokumentirane in urejene ter opremljene s podatki o kraju, času in vsebini posnetkov. Prav podatki o fotografijah so bistvenega pomena za njihovo nadaljnjo uporabo, saj le tako lahko fotografije po določeni časovni oddaljenosti pravilno umestimo in interpretiramo. Minimalni podatki, ki jih moramo beležiti, so avtor, kraj, čas in opis posnetka. To pa je še toliko bolj pomembno v današnji dobi digitalne fotografije, ko se v množici posnetkov brez vodenja osnovne dokumentacije lahko preprosto izgubimo.

Namen digitalizacije je trajnejša hramba fotografskega gradiva in tudi boljša dostopnost. Zato je del Nagličeve fotografske zbirke dostopen na spletnih straneh SEM v okviru Spletnih zbirk na naslovu <http://www.etno-muzej.si/sl/spletne-zbirke/album/peter-naglic>.

Miha Špiček

Kuhanje žganja, 1932
Distilling schnapps, 1932

Velikonočni žegen v Šmarci, 1935
Blessing of the Easter foods in Šmarci, 1935

Dva od štirih motivov iz Nagličeve fotografske zbirke, ki jih je SEM izdal na razglednicah.